

ΦΡΑΝΚ ΑΜΠΝΕΪ ΑΣΤΙΓΕ

(ὄψις τοῦ Βασιλεῦς λοχαγοῦ Κριτξέξεν, ἐκ τοῦ φυσικοῦ)

ΦΡΑΝΚ ΑΜΠΝΕΪ ΑΣΤΙΓΕ

(ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ)

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

Τὰ πλείστα τῶν ἐν τῷ δημοσιεύματι τούτῳ περιλαμβανομένων ἐγγράφων ἀνήκουσιν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας καὶ προέρχονται, ἐκτὸς τοῦ πρώτου, ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ συντεταγμένου, ἐκ δωρεᾶς τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρθούρου Χίλλ, ὅστις ἀπέστειλε ταῦτα «πρὸς τὸν κ. Θεόδωρον Δηλιγιάννην, ἵνα παραδώσῃ, εὐαρεστούμενος, εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον (¹)». Τοῦτο δὲ καὶ προθύμως ἔπραξεν οὗτος, πληροφορῶν συγχρόνως, ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα προήρχοντο ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἱστορικοῦ Φίνλεϋ, τοῦ ἐπιστηθίου φίλου καὶ συμπολεμιστοῦ τοῦ Ἀστιγγοῦ, καὶ εἶχον ἀνευρεθῆ ἔν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ οἰκίᾳ αὐτοῦ (²).

Μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς Ἑσπερίας πολεμικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες κατήλθον, διαρκουῦντος τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ὅπως μετάσχωσιν αὐτοῦ καὶ ὑπηρετήσωσι τὸ ἔργον τῆς ἐλευθερίας, οὐδεὶς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πράξεις λαμπροτέρας τοῦ ἀρειοτόλμου Ἀστιγγοῦ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἴλκυσε τὸ ξίφος αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν πίπτει θανατηφόρως πληγὴς παρὰ τὸ Μεσολόγγιον, τοῦ ὁποῦ παρασκεύασε δι' ἀποκλεισμοῦ καὶ ἐπανειλημμένων ἐπιθέσεων τὴν ἀνάκτησιν, ἢ ἐπιτυχία δὲν τὸν ἐγκατέλιπεν. Ὅχι δὲ μόνον τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ ἐγχειρήματα, δεξιῶς διεξαγόμενα, στέφονται ὑπὸ τῆς

(¹) Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρθούρου Χίλλ πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ σημειώματος (16 Δεκεμβρίου 1900).

(²) Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἐταιρείας Ἰωάννην Μπότσην (20 Ἀπριλίου 1900).

ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπίνοιαι αὐτοῦ αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν συγκρότησιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῶν ναυτικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος ἀπολαύουσι πλήρους εὐδοκίμησης. Ὁ Ἄστιγξ εἶναι ὁ ἐμπνεύσας τὴν ναυπήγησιν τῶν πρώτων ἀτμηλάτων πολεμικῶν σκαφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐδίδαξε τῆς Ἑλληνικῆς πῶς νὰ μάχωνται δι' αὐτῶν καὶ ὁ ἴδιος τὰ ὠδήγησεν εἰς τὸ πῦρ. Ἰδική του ἐπίσης σκέψις ὑπῆρξε νὰ ὀπλισθῶσι τὰ σκάφη ταῦτα διὰ φοβεροῦ καὶ καινοφανοῦς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον οὐδεμία ἀκόμη μεγάλη Δύναμις εἶχε παραδεχθῆ. Ἐνῶ δ' ὁ Κόχραν, παρὰ τὰς μεγάλας ἐλπίδας αἵτινες ἐστηρίχθησαν ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου πολεμικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἠστόχησεν εἰς ὄλας αὐτοῦ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Ἑλλάδι καὶ κατεδείχθη τελείως ἀνίκανος νὰ διευθύνῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἡρωϊκὴν ἀσκήσιν ὡς ἀρχηγὸς ἑλληνικῶν μοιρῶν καὶ δικαίως ὁ Καποδίστριας εἰς αὐτὸν ἀπέβλεψεν ὅπως τῷ ἐμπιστευθῆ τὴν διεύθυνσιν τῶν ναυτικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀνετέθη εἰς τὸν Ἄστιγγα τὴν 6 Μαρτίου 1828 καὶ δὴ ἐν Πόρῳ. Ἀλλὰ τὴν ὑπουργεῖαν ταύτην ὁ Ἄστιγξ δὲν ἐπρόφθασε σχεδὸν ν' ἀσκήσῃ, θανὼν ἐν Ζακύνθῳ τῇ 25 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ τῆς βαρείας πληγῆς ἣν εἶχε λάβῃ κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπίθεσιν του (1).

(1) Ἐπιγραφή πλάξ καλύπτει, ὑπὸ τὴν ἀσπίδα τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Φιλελλήνων ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, μικρὰν κρύπτει ἐν ἣ εἶναι κατατεθειμένη ἡ καρδιά τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἄστιγγος. Ἡ πλάξ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν :

Here lies deposited the heart of Captain Frank Abney Hastings, Younger, Son of Lieutenant General Sir Charles Hastings, Bart: who having been mortally wounded in an attack on Anatolikon died in Zante on the 25 day of May 1828, aged 34 years. He was buried in Poros, where an obelisk

Πρὸς τὴν ὑπουργεῖαν του ταύτην ἔγγραφον σχετικὸν ἀπόκειται ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τὸ κατωτέρω:

A.

LE PRÉSIDENT DE LA GRÈCE (1)

Le Gouvernement vous sait gré de la disposition dans la quelle vous êtes de vous prêter pour le moment à ses désirs et de vous charger conséquemment de la direction des affaires navales. Elle est déjà provisoirement confiée à une commission composée de Messieurs Em. Tombasis le Captⁿ G. Thomas et de Dr Gosse. Mr Tombasis reçoit l'ordre de se joindre à vous, et de porter à votre connaissance les affaires dont la dite commission avait été chargée. Vous vous servirez pour secrétaire provisoire de Mr Georges Oeconomides et vous vous occuperez [de] préférence des affaires sui[vantes].

1° Il y a [à l'Arsenal] de Poros

[deux] canonnières, la *Philhellène* et la *Bavurie* (sic).

Il est urgent de connaître l'état où elles se trouvent, et de faire régler en même temps le dénombrement des équipages, leur organisation et la liquidation de leurs comptes. C'est sur le rapport que vous voudrez bien adresser au Gouvernement que seront prises les mesures nécessaires, afin de mettre en activité régulière ces deux bâtiments.

is erected in the old Arsenal to his memory.

"Ἦτοι; Ἐνθάδε κεῖται ἀποτεθειμένη ἡ καρδιά τοῦ πλοίαρχου Φράνκ Ἄμπνεϋ Ἄστιγγος, δευτεροτόκου τοῦ ἀντιστρατήγου ἀδερφ. Καρόλου Ἄστιγγος υἱοῦ, ὃς θανατηφόρως πληγῆς κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Ἀνατολικοῦ ἐπίθεσιν ἔθανεν ἐν Ζακύνθῳ τὴν 25 Μαΐου 1828, τὸ τριακοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἄγων καὶ ἐτάφη ἐν Πόρῳ ὅπου εἰς μνήμην αὐτοῦ ἠγέρθη ἐν τῷ παλαιῷ ναυστάθμῳ ὀβελίσκος.

(1) Τὸ ἔγγραφον ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἄστιγγα. Εἰς τὸ χειρόγραφον ὑπάρχουσι κενὰ καὶ φθορὰι μὴ ἀλλοιοῦσαι τὴν ἔννοιαν.

2^ο Il se trouve également à Poros le Bateau à vapeur *l'Entreprise*. Le bâtiment n'est d'aucune (sic) usage et ne paraît pas en état de rendre aucun service. L'entretien cependant de son équipage, de son commandant et des ingénieurs oblige le gouvernement à une forte dépense inutile. Vous nous rendrez service en inspectant ce bâtiment et en donnant votre opinion sur ce qu'on pourrait en faire pour l'utilité publique ou du moins pour économiser les dépenses.

On vous remettra avec les présentes les comptes de ces bâtiments ainsi que les prétentions des équipages de deux bâtiments nationaux naufragés, la *Canonnière Genevoise* et le *Brick Sauvener*. La liquidation de ses comptes a été faite sous la direction de M^r le Colonel Heydek par M. Koerring. M^r le colonel Heydek m'a donné aussi son opinion sur une transaction provisoire quant aux arrérages. Le gouvernement désire connaître votre opinion sur la proposition qui lui est faite, afin de terminer aussi cette désagréable affaire.

Enfin vous donnerez votre opinion sur la manière d'activer la *Karterie*..... de Lepante».

Ἀκολουθεῖ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου, ἐφ' οὗ καὶ ὁ τοῦ βιβλίου τῆς διεκπεραιώσεως ἀριθμὸς.

B.

Ἀριθ. 664.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν Καπετὰν Ἀστρυκα.

Ἡ Κυβέρνησις εὐχάριστος διὰ τὴν ὁποῖαν ἔχετε διάθεσιν τοῦ νὰ φανῆτε πρὸς τὸ παρὸν χρήσιμος εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς σᾶς ἐπι-

φορτίζει μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν ναυτικῶν ὑποθέσεων. Ἡ διεύθυνσις αὕτη ἦτο ἐμπιστευμένη προσωρινῶς εἰς μίαν ἐπιτροπὴν συγκειμένην παρὰ τῶν (κ. κ.) Ἐμμ. Τομπάζη, τοῦ Καπετὰν Θωμᾶ καὶ τοῦ Κ. Γόσσ. (1). Ὁ Κύριος Τομπάζης ἐτάχθη νὰ ἐνωθῆ μαζί σου, καὶ νὰ σοῦ παρουσιάσῃ ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς ῥηθείσης ἐπιτροπῆς ὅσας ἦτον ἐπιφορτισμένη. Θέλετε μεταχειρισθῆ ὡς προσωρινὸν γραμματέα τὸν Κύριον Γεώργιον Οἰκονομίδην καὶ θέλετε ἐνασχοληθῆ προηγουμένως καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας ὑποθέσεις.

1^{ον} Εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου Πόρου εὐρίσκονται αἱ δύο βάρκαι Κανονιέραι (. ἢ . Φιλ[ελληνίς]..... ἢ Βαβαρία.) ἀνάγκη τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκονται καὶ ταυτοχρόνως [νὰ] κανονίσῃ τὸν ἀριθμὸν τοῦ [πληρώματος] καὶ τὸν ὀργανισμόν του [καὶ τοὺς λογαριασμοὺς] (καὶ κατὰ) τὴν ὁποῖαν ἤθελες κάμη περιγραφὴν τῶν διαληφθέντων πλοιαρίων θέλουν ληφθῆ παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ὥστε νὰ ἔμβουν εἰς τακτικὴν ἐνέργειαν.

2^{ον} Εὐρίσκεται ὡσαύτως εἰς τοῦτον τὸν λιμένα τὸ ἀτμοκίνητον ἢ Ἐπιχειρησις. Τὸ πλοῖον τοῦτο δὲν εἶναι οὐδεμιᾶς χρήσεως, καὶ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ κάμη τὴν παραμικρὰν ὑπηρεσίαν· μολαταῦτα ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ κάμη ἀνωφελῶς μεγάλα ἔξοδα διὰ τὸ πλήρωμά του, τὸν διοικητὴν καὶ τοὺς κανονιέριδες. Θέλετε κάμη δούλευσιν, ἐὰν ἐπιθεωρήσῃτε προσεκτικὰ τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ δώσῃτε τὴν γνώμην σας κατὰ τί εἴμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ἢ τοῦλάχιστον διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐξόδων.

3^{ον} Θέλουν σᾶς παραδοθῆ ὁμοῦ μὲ τὴν παροῦσαν οἱ λογαριασμοὶ τούτων τῶν πλοίων, καθὼς προσέτι καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ πληρώματος τῶν δύο ναυαγησάντων πλοίων, τῆς Κανονιέρας ἢ «Γένοβα» (2) καὶ τοῦ Βρικίου ὃ «Σωτήρ». Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν λογαριασμῶν

(1) Περί τοῦ φιλέλληνοσ Ἑλβετοῦ Ἀνδρέου Λουδοβίκου Γκόσ (Gosse) συνεργάτου τοῦ Ἐϋνάροσ, ἀριστον σημεῖωμα ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1910 ὁ Ἰάκωβος Ν. Τομπάζησ: Σελίδεσ ἐκ τῆσ Ἑθνικῆσ Παλιγγενεσίασ. Ὁ φιλέλλην Ἑλβετοσ Ἰαιροσ Ἀνδρέασ Λουδοβίκοσ Γκόσ ὑπὸ Ἰακώβου Ν. Τομπάζησ, σχ. μ. ὀγδόου σελ. 28. Ἐν Ἀθήναισ ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σακελλάριου.

(2) Ὁ ἐπίσημοσ μεταφραστῆσ σφάλλεται διότι Γεγενοῖσε δὲν σημαίνει τὴν Γενοῦην, ἀλλὰ τὴν ἐκ Γενεύησ ὠνομάσθη δ' οὕτω εἰς τιμὴν τοῦ Ἐϋνάροδου.

τούτων ἔγεινε διὰ τοῦ Κ. (Κέριγγος) ὑπὸ τὴν ἐπιστᾶσαν τοῦ Συνταγματάρχου Κ. Εὐδέκ. Ὁ Κ. Εὐδέκ μ' (ἐκθέτει) ὡσαύτως τὴν γνώμην του διὰ νὰ γίνῃ μία προσωρινὴ συνθήκη ὡς πρὸς τοὺς δεδουλευμένους μισθοὺς. Ἡ Κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὴν γνώμην σας ὡς [πρὸς τὴν πρότασιν] ἢ ὅποια τῆς ἔγεινε καὶ τοιουτοτρόπως νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν δυσάρεστον ταύτην ὑπόθεσιν.

Τέλος θέλετε δώσῃ τὴν γνώμην σας καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπηρεσίας τῆς *Καρτερίας* εἰς τὸν κόλπον (τῆς Ναυπάκτου).

Πόρος τὴν 6. Μαρτίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης
 Ἰ. Α. Καποδίστριας
 Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
 Σ. Τριμούπης (¹).

*
 * *

Ὁ Ἄστιγξ ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἐν ἔτει 1822 καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν σώματος ὅπερ αὐτὸς οὗτος ἔμελλε νὰ συγκροτήσῃ καὶ διοικήσῃ κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν τακτικὴν. Τὸν πρῶτον αὐτοῦ διορισμὸν λαμβάνει παρὰ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας (²) ὡς ἑξῆς:

Γ.

Ἀριθ. 445.

Ἡ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΓΕΡΟΥΣΙΑ

Πρὸς τὸν γενναῖον καὶ φιλέλληνα Κον Φρανσοά Χάστινξ.

Ἡ Κεντρικὴ διοίκησις τῆς Πελοποννήσου ἀποδεχομένη μετὰ χαρᾶς τὰς προσφορὰς τῆς φιλελευθέρου γνώμης καὶ φιλοκάλου δια-

(¹) Τὸ ἄνω ἔγγραφον λίαν ἐφθαρμένον, συντεταγμένον δ' ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ, ἔστειλεν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας, ὃ ἐν Σύμφ. σχολάρχης Νικόλαος Ἰ. Πολίτης. Ἀντέγραψε δὲ αὐτὸ, ὅπως ἐνόσῃ ἔτι ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ διασώσῃ χάριν τῆς ἱστορίας τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἑλλήνων, τῇ 29 Ἀπριλίου 1901, ὃ ἐμὸς προκάτοχος Ἀντώνιος Μηλιαράκης, Γραμματεὺς τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος.

(²) Τὰ ἔγγραφα ταῦτα φέρουσιν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας τοὺς ἀριθμοὺς 16,104 - 16,109.

θέσεώς σας, σᾶς δίδει τὴν ἄδειαν νὰ ἀναλάβητε τὴν ὀδηγίον τῶν ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ σᾶς ἀκολουθήσουν, καὶ νὰ συστήσητε τὸ ὅποιον ἐπροβάλετε Στρατιωτικὸν Σῶμα, τοῦ ὁποίου καὶ σᾶς διορίζει ἀρχηγόν, ἀναλαμβάνοντες τὴν εὐγενῆ φροντίδα νὰ τὸ διδάξητε εὐρωπαϊκῶς, καθ' ὅποιον τρόπον συμφέρει μᾶλλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ ἀπέλθῃτε μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ πεδία τοῦ Ἄρεως, διὰ νὰ ἀποδείξητε καὶ πραγματικῶς τὸν ζῆλόν σας, δι' ὃν καὶ ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα θὰ ἀποδίδῃ καὶ πρὸς τὴν γενναιότητά σας μέρος εὐχαριστίας διὰ τὴν ἐλευθερίαν της.

Ἐρρωσθε ἀνδρῶν ἄριστε.

Ἐν Τριπόλει τὴν 2 Νοεμβρίου 1822.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης
 Γρηγόριος Δικαῖος Ἀντιπρόεδρος
 Ὁ Πρωτοσύγγελλος Ἀμβρόσιος
 Ἀναγνώστης Παππαγιαννόπουλος
 Ἀναγνώστης Κοικοράκης
 Γεώργιος Μπάρμπογλης
 Χαράλαμπος Πανίκας
 Κωνσταντ. Ζαφειρόπουλος
 Ἰωάννης Γ. Οἰκονομίδης
 Παναγιώτης Καλογεράς
 Χριστόδουλος Ἀχολος (¹).

(¹) Ὁρθῶς παρατηρεῖ, διαβιβάζων τὸ ἄνω ἔγγραφο τῆς συλλογῆς Φίνλεϋ ὁ Θεόδωρος Δηλιγιάννης: «Τὸ ἔγγραφο τοῦτο δὲν εἶναι τῆς ἐν Καλατζαῖς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἣτις εἶχε συστηθῆ διὰ πρακτικοῦ φέροντος τὰς ὑπογραφὰς τριάκοντα προϋχόντων τῆς Πελοποννήσου τὴν 26 Μαΐου 1821, καὶ ἣτις ἀπετελεῖτο ἀπὸ «τοὺς φιλογενεστάτους κυρίους, τὸν τε ἅγιον» Βρεσθένης Θεοδώρητον, Σωτήριον Χαράλαμπην, Ἀθανάσιον Κανακάρην, Ἀναγνώστην Παππαγιαννόπουλον (Δηλιγιάννην), Θεοχαράκη Ρέντην καὶ Νικόλαον Πονηρόπουλον» «διὰ νὰ παρευρίσκωνται μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοινῶν ἀρχιστρατήγου μας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη» «προηγούμενης τῆς ἐνδοξότητός του, νὰ συσκέπτωνται, προβλέπωσι καὶ διοικῶσι» (ὡς περιλαμβάνει ἐπὶ λέξει τὸ εἰρημένον πρακτικόν, δημοσιευθὲν ἐν σελίδι 3 καὶ 4 τοῦ Α' Τόμου τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Μάμουκα) ἀλλ' εἶναι ἔγγραφο τῆς κατὰ τὴν α' Δεκεμβρίου 1821 ἐν Ἄργει συσταθείσης Πε-

Στρατεύει λοιπόν τὸ πρῶτον ὁ φιλλέλην ἀξιωματικὸς κατὰ
ξηρὰν καὶ ἀσχολεῖται ἰδίως εἰς τὰ τοῦ πυροβολικοῦ ὡς καὶ ἐξ ἄλ-
λων μαρτυριῶν γινώσκωμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν χερσὶν ἐγγρά-
φων διαπιστοῦται, ἐχόντων ὡς ἑξῆς:

Δ.

Περίοδος Βα

Ἄριθ. 888 Πρωτοκόλλου

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σῶμα Ἐκτελεστικὸν

Ἐπειδὴ ὁ κ. Χάστινξ (Frans Hastinx) τὸ γένος Ἄγγλος
καὶ ἀξιωματικὸς τῆς Πυροβολικῆς, εὗρισκόμενος ἐν τῇ Ἑλλάδι πρὸ
καιροῦ, ἠγωνίσθη προθύμως εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἀξίος
φανεῖς τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἀρετῆς του, καὶ τούτου χάριν
ἡ Πατρίς χρεωστεῖ τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην,

λοποννησιακῆς Γερουσίας, ἧς καθ' ἃ ἐπήφισεν ἡ Συνέλευσις τῆς Πελοπον-
νήσου, «ὁ ἐκλαμπρότατος Πρίγκηψ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐκλεχθεὶς ὄνο-
μασθὴ Πρόεδρος» (ὡς περιλαμβάνουσι τὰ πρακτικά, δημοσιευθέντα ἐν σελ.
107-112 τοῦ Α' Τόμου τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Μά-
μουκα). Ἀλλὰ, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς § β' τοῦ προσθέτου ψηφίσματος τῆς
Συνελεύσεως (ἄρα αὐτόθι σελ. 112), Πελοποννησιακὴ Γερουσία εἶχεν ὀνομα-
σθῆ ἡ Διοίκησις, ἣτις ἐτέλει ὑπὸ τὰς νομίμους διαταγὰς τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς,

Ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία, περὶ ἧς ὁ λόγος, διώρισε διὰ ψηφίσματος
αὐτῆς, ἐκδοθέντος ἐν Τριπόλει τὴν 4 Μαρτίου 1822 «χιλίαρχον τὸν γενναῖον
κ. Πάνου Θ. Κολοκοτρώνην» τὸ ψήφισμα δὲ τοῦτο αὐτῆς ὑπάρχει δημο-
σιευμένον ἐν σελ. 122 τοῦ Α' Τόμου τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλά-
δος ὑπὸ Μάμουκα· ἀλλ' ἐν ὑποσημειώσει ὁ Μάμουκας ἀναφέρει, ὅτι «παρὰ
τὸ ψήφισμα τοῦτο καμμίαν ἄλλην τῆς Γερουσίας πράξιν δὲν εἶδεν». Ἐπο-
μένως ἡ ἀνεύρεσις νῦν τῆς ἀνωτέρω πράξεως περὶ διορισμοῦ τοῦ Φιλέλληρος
Ἄστιγγος ὡς ἀρχηγοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ περὶ βαθμολογίας τοῦ Πάνου Θ. Κο-
λοκοτρώνη δὲν ἦτο ἡ μόνη πράξις τῆς περὶ ἧς εἴρηται Πελοποννησιακῆς
Γερουσίας».

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν εἰς τὴν Ν. Κρήτην ἐκστρατεῖαν ἀπαιτεῖ-
ται καὶ ἐν καλῶς διευθυνόμενον Πυροβολικὸν Σῶμα

Διατάττει

α) Ὁ κύριος Χάστινξ διορίζεται ἀρχηγὸς τῆς Πυροβολικῆς
ὀπλοφορίας διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Ν. Κρήτης, εἰς τὰς ἐπιτα-
γὰς τοῦ Ἀρμοστοῦ τῆς Ν. ταύτης κ. Ἐμμανουὴλ Τομπάζη.

β) Τὸ ὑπουργεῖον τῶν πολεμικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦ-
σαν διαταγὴν.

Ἐν Τριπολιτῆ τὴν 11 Μαΐου 1823.

Ὁ Πρόεδρος

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης
Ἀνδρέας Ζαήμης, Α. Μεταξᾶς

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Α. Μαυρομορδάτος

Ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ.

Ὁ Γεν. Γραμ. τοῦ Ὑπουργείου τῶν Πολεμικῶν

Δημήτριος Τομαρᾶς

Ε.

(Ἄριθ. Πρωτ. ἐλλείπει)

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν τῆς Πυροβολικῆς Ἄγγλον
Κύριον Χάστινξ (Frans Hastinx)

Κατὰ τὴν ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως, ὑπ' ἀριθ. 398 τῆς 11 Μαΐου
1823 ἐν Τριπολιτῆ, ἣτις ἀπονέμουσα τὴν ἀνήκουσαν εὐγνωμοσύ-
νην καὶ ἀμοιβὴν πρὸς τὸ ὑποκείμενόν σου διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευ-

θερίας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀγῶνάς σου, διὰ τὴν προθυμίαν σου καὶ τὴν ἀξιότητα τῶν προτερημάτων σου καὶ τῆς ἀρετῆς σου καὶ γνωρίζουσα ἢ ἰδίᾳ, ὅτι εἰς τὴν νῆσον Κρήτην ἀπαιτεῖται ἐν Σῶμα διὰ τὰ βαρέα πυροβόλα ὅπλα ὑπὸ διευθυντὴν ἀξιὸν καὶ καλόν, διορίζει τὴν γενναιότητά σου, κύριε Χάστινξ, ὡς ἀξιὸν καὶ ἔμπειρον εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀρχηγὸν τῶν αὐτῶν ὀπλων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρμοστοῦ τῆς αὐτῆς νήσου κυρίου Ἐμμανουὴλ Τομπάζη. Σπεύδωμεν λοιπὸν νὰ σὲ εἰδοποιήσωμεν καὶ νὰ συγχαρῶμεν διὰ τὴν ἀναγόμευσιν εἰς τὴν ὑπουργείαν ταύτην, ὄντες βέβαιοι, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλει ἐξάρξει ὁ ζῆλός σου περισσότερον, καὶ θέλει πολλαπλασιάσει τὰς ἀνδραγαθίας σου. Ἐρρωσο ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος.

βα Περίοδος. Τῆ 11 Μαΐου 1823 ἐν Τριπολιτζᾷ.

Οἱ Ὑπουργοὶ τοῦ Πολέμου
(Γ. Σ.) **Διονύσιος Μούρτζινος**
Χρ. Περραιβός
Ἀναγνώστης Παπαγεωργίου

Ἦτο δὲ ὄντως ἐξαίρετος πυροβολητὴς ὁ Ἀστιγξ καὶ ἐκ προτέρας τινὸς πείρας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ μελετῶν, παρακολουθῶν τὰ δημοσιεύματα καὶ τὰς ἐπινοήσεις τοῦ εἰσηγητοῦ τῶν πεπληρωμένων ρηκτικοῦ γεμίσματος κοίλων βλημάτων γάλλου ταγματάρχου καὶ βραδύτερον στρατηγοῦ Παιξάνς, διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ὁποίου κατώρθωσε νὰ ὀπλίση, ὡς θέλομεν ἶδεν εὐθὺς ἀμέσως, τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Τὸ κύριον τοῦ στρατηγοῦ Παιξάνς ἔργον φέρει τὸν τίτλον «*Νέα Ναυτικὴ Δύναμις*», ἐξεδόθη δ' ἐν Παρισίοις καὶ ἐν ἔτει 1822⁽¹⁾. Ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου του

(1) *Nouvelle force maritime, et application de cette force à quelques parties du service de l'armée de terre etc.* par H.-J. Paixhans, ancien élève de l'École Polytechnique; chef de bataillon au Corps Royal de l'Artillerie; chevalier de l'Ordre Royal et Militaire de Saint Louis; officier de l'Ordre Royal de la Légion d'Honneur. Paris, Bachelier, Libraire, Quai des Augustins, 1822. Τὸ βιβλίον φέρει ἐν ἐπικεφαλίδι τὴν ρητὴν τοῦ Βάκωνος: «*Multi pertransibunt et augebitur scientia*».

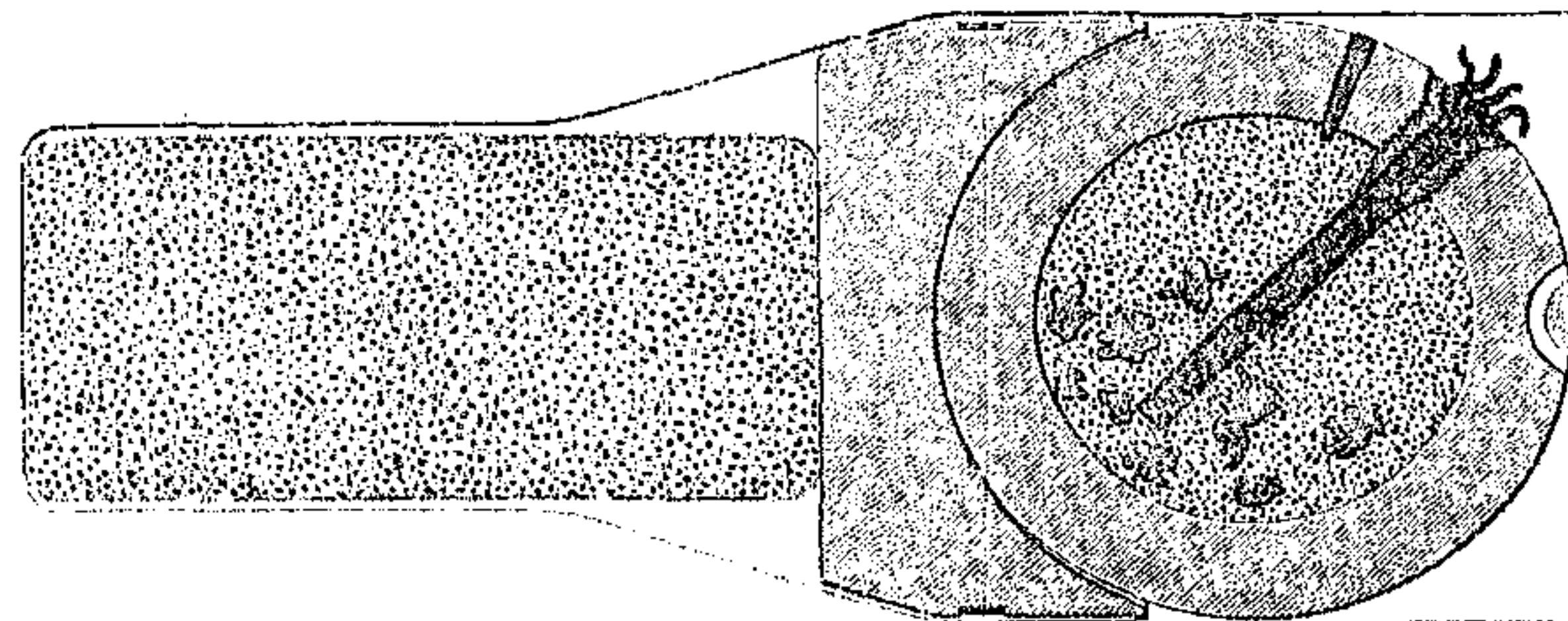
σημειοῦται ἡ ἐξῆς ἐπεξηγήσις: «*Δοκίμιον περὶ τῆς νῦν κατιστάσεως τῶν μέσων τοῦ ναυτικοῦ ἐν πολέμῳ, περὶ νέου τινὸς συστήματος ναυτικοῦ πυροβολικοῦ, δυναμένου νὰ καταστρέφῃ συντόμως τὰ ὑπιπαγῆ τῆς γραμμῆς σκάφη, περὶ τῆς κατασκευῆς ἰστιοφόρων ἢ ἀτμηλάτων πλοίων, μετρίων διαστάσεων, ὀπλισμένων διὰ τοῦ τοιοῦτου πυροβολικοῦ, καὶ δυναμένων νὰ παράσχῃσι ναυτικὸν ὀλιγοδαπανώτερον καὶ ἰσχυρότερον τῶν νῦν ἐν χρῆσει στόλων, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως ἢ τὸ προτεινόμενον σύστημα τηλεβόλων ἢ ἠθέλε προσδώσει εἰς τὸ πολιορκηκόν, φρουριακόν, ἐπάκτιον καὶ πεδινὸν πυροβολικόν*». Ταῦτα δύνανται νὰ δώσουν ἰδέαν τινὰ τῆς σημασίας τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου, ὅπερ ἀρχεται δι' εἰσιγωγῆς, γεμούσης ἐνδιαφεροουσῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς προόδου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς ναυπηγίας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ συγγραφέως, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ σχεδιασμάτων τῶν νέων τηλεβόλων, ὧν καὶ ἡμεῖς θέλομεν παρασχεῖν τὰ παριστῶντα τὰ πυροβόλα δι' ὧν ὀπλίσθησαν ἡ «*Καρτερία*» καὶ τὰ λοιπὰ ἀτμηλάτα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, τὰ δοξασθέντα ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Ἰτέας, τῆς Πρεβέζης, τοῦ Παγασητικοῦ καὶ τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τὸν Ἀστιγγα καὶ τὸν Κριεζῆν⁽¹⁾.

Τὴν ὠθησιν πρὸς τὴν ἐπινοήσιν ἔδωκεν ὁ Ναπολέων, ζητῶν παρὰ τοῦ πυροβολικοῦ του βλῆμα, μετὰ τὰς καταστροφὰς ἃς ὑπέστη τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ἐν Ἀβουκίρ καὶ Τραφαλγᾷ, ἱκανὸν νὰ καταστρέψῃ τὸν βρετανικὸν στόλον καὶ ὑποδεικνύων ὡς τοιοῦτον τὸ κοῖλον, γέμον ρηκτικοῦ γεμίσματος, βλῆμα, εὐθυφόρος βαλλόμενον

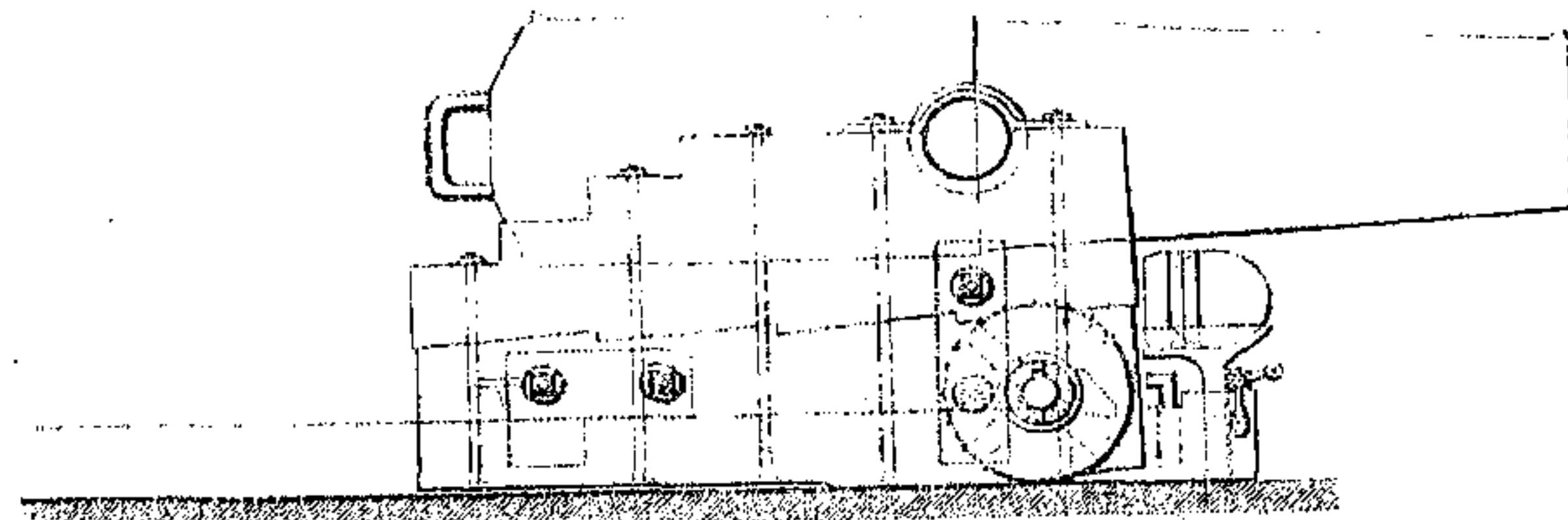
(1) Τα πολεμικὰ ταῦτα σκάφη ἀπετέλουν σπουδαίαν δύναμιν διὰ τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν, ὅπερ νῦν, ἔνεκεν τοῦ μακροῦ πολέμου καὶ τῶν φθορῶν ἃς ὑπέστη, διέθετε λίαν περιορισμένον ὕλικόν. Ὁ Τουρκαιογυπτιακὸς στόλος παρ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν μέσων αὐτοῦ ἦτο παντελῶς ἑστερημένος τῆς βοήθειας ἀτμηλάτων πολεμστηρίων σκαφῶν καὶ τοῦ καινοφανοῦς πυροβολικοῦ τοῦ Παιξάνς. Ἡ ἀτμοκίνητα δὲν ἐχρησίμευσαν παρ' αὐτῷ μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἢ ὡς ρουμλκά. Ἡ ἐν Μεσολογγίᾳ Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ δι' ἐγγράφου αὐτῆς τῆς 22 Φεβρουαρίου 1826 ἀναγγέλλει πρὸς τὴν «*Σεβαστὴν Διοίκησιν*»: «*Σήμερον ἐβγήκεν ἀπὸ τὸν κόλπον Π. Πατρῶν τὸ ἀτμοκίνητον τοῦ ἐχθροῦ, σύρον κατόπιν του πολλὰ σάλια (σχεδίας), μὲ τὰ ὁποῖα θὰ προσπιθῆσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ κυριεύσῃ τὸ Βασιλόδιον. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγγράφα πιστοποιοῦσι τὴν χρῆσιν ἀτμηλάτων, ὡς ρουμλκῶν ὁμῶς μόνον, παρὰ τῷ πολέμῳ.*

διὰ μακρῶν τηλεβόλων. Κατὰ τοὺς πρώτους ἔτι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος χρόνους τὰ συνήθη τηλεβόλα ἔβαλλον ἀποκλειστικῶς σφαίρας συμπαγεῖς, ἤτοι βλήματα σφαιρικὰ ἐξ ἐνιαίας σιδηρῆς μάζης, μὴ περιλαμβανούσης τὸ ελάχιστον κενόν. Ὅταν δὲ τὸ πυροβολικὸν ἤθελε νὰ βάλῃ κοῖλα βλήματα, βόμβας, μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο τοὺς ὄλους, βραχέα εἰδικὰ βομβοβόλα κανόνια, βάλλοντα ὑπὸ μεγάλην γωνίαν. Αἱ ὀβίδες αὗται ἐνήργουν ἐπισκηπτικῶς. Διαγράφουσαι μεγάλην καμπύλην κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν τῷ κενῷ καὶ ὑπερβάλλουσαι τὰ τεῖχη, ἤρχοντο νὰ πέσουν ἐντὸς τῶν πόλεων, τῶν φρουρίων, τῶν στρατοπέδων ἢ ἐπὶ συστάδα ἀποθηκῶν. Εὐκόλως λοιπὸν δύναται νὰ κατανοηθῇ ὅτι ἡ περιορισμένη τοῦ καταστροφώματος καὶ κινουμένη ἄλλως, ἐν πλῶ, ἐπιφάνεια τοῦ πλοίου δὲν παρείχεν ἐπαρκῆ στόχον εἰς τοιούτου εἴδους καταπυροβόλησιν. Δὲν ὑπελείπετο λοιπὸν εἰς τὴν διὰ τοῦ πυροβολικοῦ καταπολέμησιν τῶν σκαφῶν ἄλλο τι ἐκτὸς τῆς εὐθύβολιας, ἥτις διὰ συμπαγῶν ἐνεργοῦσα βλημάτων βραδείας καὶ σχετικῶς ἐλαφρᾶς ἐπέφερεν εἰς τὸν προσβαλλόμενον ζημίαν. Διὰ τοῦτο, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΗ' ἀκόμη ἑκατονταετηρίδος, ἤλθεν εἰς τὸ μέσον ἡ ἰδέα τῆς διὰ τῶν συνήθων πυροβόλων ἐκσφενδονίσεως κοίλων βλημάτων μεστῶν ρηκτικοῦ γεμίματος. Ἐν τούτοις ἡ ἐπινοήσις συντόμως ἐγκατελείφθη. Τούτου ἀφορμὴ ἐγένετο ἡ ἀτέλεια τῆς κατασκευῆς τῶν ὀβίδων, ἐκρηγνυμένων ἐντὸς τοῦ πυροβόλου προῶρως καὶ καθισταμένων οὕτω κινδυνωδεστέρων εἰς τοὺς βάλλοντας ἢ εἰς τοὺς βαλλομένους. Ὁ Παιξάνς κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ σχεδιάσῃ τὰ κατάλληλα πυροβόλα καὶ τὰ κατάλληλα βλήματα καὶ ἐπιτύχῃ, διὰ πυροβόλων τῆς αὐτῆς ὀγκῆς, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μεγαλείτερον ἢ τὸ πρῶτον ἀποτελέσματα, βάλλον σχεδὸν ὀριζοντίως διὰ μακρῶν τηλεβόλων κοῖλα βλήματα. Ματαίως ὅμως προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς κρατοῦντας ἐν Γαλίᾳ περὶ τοῦ χρησίμου τῆς ἐπινοήσεως αὐτοῦ. Τῷ 1819 ἐπανέλαβε τὰς προτάσεις του, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν περὶ τῆς ἀξίας τῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ τέλος, ἀποκαμῶν ἐν τῷ τιοῦτῳ ἀγῶνι, ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ δημοσιεύσῃ τοῦλάχιστον αὐτὰς, ὅπερ καὶ ἔπραξεν, ἐκθέσας τὰς ἰδέας του ἐν τῷ σημειωθέντι ἀνωτέρῳ ἔργῳ, προσ-

αυτήσας αὐτῷ τὰ σχέδια τριῶν τηλεβόλων ἐκ σιδήρου, ὀγκῆς τῶν 48 τῶν 80 καὶ τῶν 150, δηλαδή τηλεβόλων δυναμένων νὰ βάλλωσι σφαίρας πλήρεις καὶ συμπαγεῖς βάρους 48, 80 καὶ 150 λιτρῶν καὶ ἐπομένως διαμετρήματος 18, 21 καὶ 27 ὑφεκατομέτρων. Τὸ διαμέτρομα νῦν ἦτο τὸ αὐτό, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ βάρος τῶν νέων βλημάτων, ἅτινα ἦσαν σφαιρικαὶ ὀβίδες—αἱ ἐπιμήκεις

Τὸ πυροβολικὸν τῆς «Καρτερίας». — Κοῖλον βλήμα μετὰ ρηκτικοῦ γεμίματος, πυροσωλήνος, πλινθίου καὶ φυσίγγης (μαλλίνου σακιδίου).

Τὸ πυροβολικὸν τῆς «Καρτερίας». — Ὀβιδοβόλον Παιξάνς.

[Δεξιὰ πρὸ τοῦ κλιβαντος μηχανήμα, πρὸς (-εὐδὸς), πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ βλήματος πρὸς τὸ στόμιον].

κυλινδρικοὶ ὀβίδες δὲν εἶχον ἔτι ἐπινοηθῆ, οὐδὲ τὰ ἀδρακωτὰ πυροβόλα, —κοῖλα καὶ κενά, δυνάμενα νὰ πληρωθῶσι δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ ρηκτικοῦ ἐν γένει γεμίματος. Τὸ ρηξικέλευθον βι-

βλίον προὔξηνε βαθεΐαν ἐντύπωσιν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ καὶ στρατιωτικῷ κόσμῳ καὶ ἡ κυβέρνησις ἐξηναγκάσθη νὰ διατάξῃ πειράματα, ἅτινα ἔσχον πλήρη ἐπιτυχίαν. Καὶ ὁμοίως, ὡς συμβαίνει συνήθως ἐν Γαλλίᾳ μὲ τὰς ἐπινοήσεις τῶν τέκνων της, ἴδον πρῶτον καὶ κυρίως οἱ ξένοι ἐπωρελοῦνται, τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἀνέμεινε πρῶτον τὴν παραδοχὴν τῶν ὀβίδων Παιξάνς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας καὶ μέχρι τοῦ 1848 ἀκόμη τὰ γαλλικὰ πλοῖα εἶχον κατὰ τὸ πλεῖστον πυροβόλα μὴ βάλλοντα ὀβίδας κατὰ τὸ νέον σύστημα. Τὰ ὀβιδοβόλα ταῦτα, μεταβαλόντα τὴν ὄψιν τοῦ πυροβολικοῦ, συνέτειναν μετὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῆς ἔλικος εἰς τὴν ὀλοσχερῆ ἀναμόρφωσιν τοῦ ναυτικοῦ. Τὴν μεταβολὴν προεἶπεν αὐτὸς οὗτος ὁ Παιξάνς σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: «Τὸ πλωτὸν πυροβολεῖον (batterie flottante), τὸ ἄνευ σιδηροῦ θώρακος, ἔσται φρούριον, οὗτινος δὲν συνετελέσθησαν ἀκόμη τὰ τείχη. Ὁ θώραξ οὗτος, ἀδιάφορον ἂν εἶναι κατορθωτὸς ἢ ὄχι διὰ τὰ ἀναγκαστικῶς ταχύπλοα τῶν πλοίων, εἶναι ἐφαρμοσίμος ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς ταύτης πλωτῆς κανονοστοιχίας, ἥτις οὕτω θέλει καταστῆ φρούριον ἀπρόσβλητον» (*). Δὲν ἀρκεῖται δὲ εἰς γενικὰς καὶ ἀορίστους προφητείας, ἀλλὰ ποιεῖται διὰ μακρῶν λόγων περὶ μεταλλικῶν ἐπενδύσεων σκαφῶν καὶ φρουρίων. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ δὲ προοδευτικὸν πνεῦμα ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀτμοῦ ἐν τοῖς πολεμικοῖς στόλοις, περὶ τῶν καταλληλοτέρων ἀτμομηχανῶν διὰ τὰ πολεμικὰ σκάφη, περὶ τῆς τακτικῆς τῶν νέων σκαφῶν κατὰ τῶν ὑπιπαγῶν πλοίων τῆς γραμμῆς, δηλαδὴ δικρότων καὶ τρικρότων. Τί θὰ ἔλεγε βραδύτερον ὁ γάλλος ἐπινοητὴς ἂν ἔβλεπεν ὅτι τὸ ὑπ' αὐτοῦ προαγγελθὲν πλωτὸν τεθωρακισμένον πυροβολεῖον ἤθελε σὺν τῷ χρόνῳ καταστῆ τὸ θεωρητικὸν τῶν πλοίων τῶν ὅς ὑπεκατομέτρων νικηλωτοῦ χάλυβος καὶ ταχύτητος ἀνωτέρας τῶν εἴκοσι κόμβων; Ἡ ναυμαχία τῆς Σινάπης, τέλος Νοεμβρίου 1853, ἀπέδειξε τὸ ἀδύνατον τῆς ἀντιπαρατάξεως τῶν ξυλίνων τειχῶν κατὰ τῶν ὀβιδοβόλων. Οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ ἰσχυροῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου κατὰ τῶν δι' ὀβιδοβόλων ὀπλισμένων φρουρίων τῆς Σεβαστουπόλεως, ὤθησαν τὸν περίφημον

(*) Ἰδὲ βιβλ. Η' τῆς «Nouvelle force maritime» τοῦ Παιξάνς.

ναυπηγὸν Δυκουϊ-Δελῶμ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πρώτων μεγάλων μετὰ θώρακος σκαφῶν καὶ ἀπεδείχθη ὀπόσην αἱ προβλέψεις τοῦ Παιξάνς εἶχον ἀξίαν.

Αἱ θεωρίαι αὐτοῦ ἐνέπνευσαν καὶ εἰς τὸν Ἀστιγγα τὴν ἰδέαν τῆς κατασκευῆς ἐξ πολεμικῶν ἀτμηλάτων σκαφῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὀπλισμένων διὰ τοῦ νέου πυροβολικοῦ, ὅπερ ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ φοβερώτερον, ἐγκαθιστῶν εἰς τὰ σκάφη ἀναστρεψιφλόγους καμίλους διὰ τὴν πυράκτωσιν τῶν κοινῶν συμπαγῶν βλημάτων. Τὰ βλήματα ταῦτα ἐτοποθετοῦντο ἐν τοῖς κλιβάνοις ἐπὶ ἐσχαρῶν, ἀφοῦ δὲ τὸ τηλεβόλον ἐδέχετο τὴν ἐκ πυρίτιδος γόμωσιν καὶ λεπτὴν εὐμάλακτον πλίνθον ἐξ ἀργιλλώδους γῆς, κατηυθύνετο δὲ πρῶτον καὶ ἐπὶ τὸν σκοπὸν, δύο τῶν ὑπηρετῶν τοῦ πυροβόλου, λαμβάνοντες τὸ βλήμα διὰ πυραγρῶν, τὸ εἰσώθουν εἰς αὐτό, ἐνῶ τρίτος ταχὺς ἔθετε τὸ κῦρ πρὶν ἢ ἡ ἐκ τῆς πυριπλεγούσ σφαιρας θερμότης μεταδοθῆ εἰς τὴν ἐν τῷ πυθμένι τοῦ κοίλου πυρίτιδα (*). Τὰ ἐξ σκάφη, ὡς τὰ ἐσχεδιάζεν ὁ Ἀστιγγε, ἦσαν τροχήλατοι κορβέται, ὧν τὸ σχῆμα ἦτο ὀλίγον τι καθαροειδές, ἦτοι πεπιεσμένον περὶ τὸ μέσον, κατὰ τὰ πλευρά, ἵνα τὰ τύμπανα τῶν τροχῶν εἰσέχωσίν πως καὶ μὴ τὸ πλοῖον παρουσιάσῃ μέγα πλάτος, τασσόμενον μετωπηδὸν καὶ στρέφον τὴν πρόραν κατὰ τοῦ πολεμίου. Τὴν ναυπήγησιν τῶν ἐξ σκαφῶν ἀνέλαβε τὸ ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως ναυπηγεῖον Δέπτιφορδ, οὗ οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει πλέον, καταληφθέντος ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῶν μεγάλων σφαγείων τοῦ Λονδίνου. Ἐπεσκέφθημεν τὴν παλαιὰν πόλιν, ἥτις περιλαμβάνεται νῦν ἐν τῇ πόλει τοῦ Λονδίνου καὶ εἶναι ἐν τῶν προαστείων αὐτοῦ. Ἀνέλαβε δὲ τὸ ναυπηγεῖον τοῦτο τὴν κατασκευὴν ἀντὶ λιρῶν στερλινῶν 150,000, λιφθεισῶν ἐκ τοῦ δευτέρου ἐθνικοῦ δανείου τῆς Ἐπαναστάσεως. Λέγεται ὅτι τὸ ναυπηγεῖον Δέπτιφορδ προέδωκε τὴν Ἑλλάδα ἀντὶ δώρων παρασχεθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλή τῆς Αἰγύπτου, οὗ, ἀληθὲς εἶναι, ἔξετέλει παραγγελίας. Ἐπέδειξε βραδύτητα ἀσύγγνωστον περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἑλληνικῶν σκαφῶν καὶ τέλος εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀντὶ τῶν ἐξ σκαφῶν παρέδωκεν ἡμῖν μόνον τρία, ἐνῶ τὰ ἄλλα τρία οὐδέποτε εἶδον τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα καὶ παρέμειναν σηπόμενα ἐν ταῖς ἀγγλι-

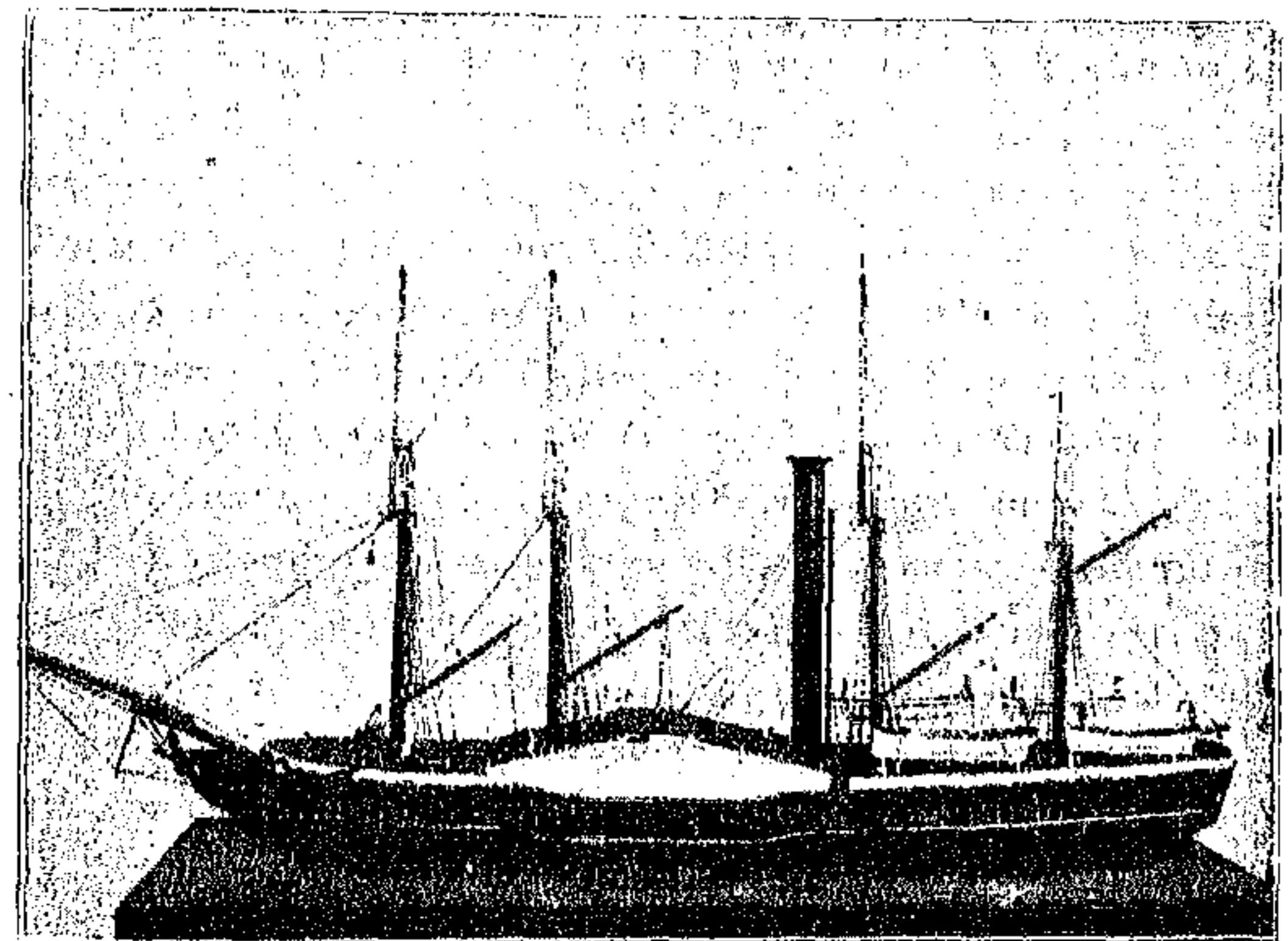
(*) Βλ. τὸ ἐν τέλει ὑπόμνημα τοῦ Ἀστιγγος.

καὶ δεξαμεναῖς (1). Τὰ ἀτμόπλοια τὰ καταπλεύσαντα εἰς Ἑλλάδα καὶ μετασχόντα τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ «Καρτερία», ἡ «Καλαυρία» καὶ ἡ «Ἐπιχειρήσις», καὶ τὰ τρία τοῦ αὐτοῦ τύπου (2). Τὸν τύπον τοῦτον κατασκεύασεν ἐν ἀναπαραστάσει ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου ὁ ἐν Πειραιεῖ ναυπηγὸς Ἀνδρέας Στεφάνου μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας καὶ οὕτως ἐξέβηκα ἐν Βορδῶ τῷ 1907 μικρὸν σκάφος, μέτρου, ὅπερ ἀναπαριστᾷ τὴν «Καρτερίαν». Παρέχω ἐνταῦθα φωτογραφίαν τοῦ ἐκτεθέντος ὑποδείγματος, ὃ κατόπιν παρέδωκα τῇ Σχολῇ τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων, ἵνα μετ' ἄλλων προτύπων (maquettes) χρησιμεύσῃ

(1) Πρβλ. καὶ *Μενδελώνα Βαρθόλδην*, Α' 475, περὶ τῆς κακῆς κίστεως τοῦ Δέπτροδ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐν τῶν τριῶν, ὃ «*Ἀκράτητος*» παρεδόθη καθ' ὅλα ἔτοιμον, ἀλλὰ κατεστράφη ὡς ἐξῆς κατὰ τὸν Γαλλικὸν *Ταχυδρόμον* (πρβλ. *Γεν. Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος*, Γ' 5): «Ἐν ἐκ τῶν κατασκευασθέντων εἰς Ἀγγλίαν ἑλληνικῶν ἀτμοκινήτων, ὃ «*Ἀκράτητος*», τὸ ὁποῖον ἐμελλεν ἐντός ὀλίγων ἡμερῶν νὰ σταλῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποπλεύσαν ἐκ Λιμενῶν, πλησίον τοῦ Λονδίνου, κατέβη ἕως εἰς τὸ Νόρον διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸν δρόμον του. Ἐνῶ δὲ ἐπανέπλεε τὸν ποταμὸν καὶ εἶχε φθάσει πλησίον τοῦ Γραβσένδου, ἐπαρτηρήθη ὅτι τὸ πῦρ εἶχε διαδοθῆ εἰς τὸ πλοῖον. Οἱ ἐν αὐτῷ ναῦται ἠγωνίσθησαν μ' ὅλας τὰς δυνάμεις των διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὰς προόδους τῆς πυρκαϊᾶς, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ κατορθώσωσιν. Ἔως εἰς τὰς τρεῖς ὥρας τῆς νυκτὸς εἶχε φθαρῆ μέχρι τῆς ἀφῆς τοῦ ὕδατος (ισάλου γραμμῆς). Δύο δὲ ἐκ τῶν ναυτῶν, ζητοῦντες νὰ προλάβουν τὴν ἐκρηξίν τοῦ λέβητος, τὸ ὁποῖον καὶ κατώρθωσαν, κατεπυρώθησαν σκληρῶς. Τὸ πλοῖον τοῦτο εἶχεν ἐκτιμηθῆ 9,000 χιλιάδας-λίρας στερλίνας».

(2) Πολὺ ὀλίγον μετέσχεν ἡ «*Ἐπιχειρήσις*», καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον ἡ «*Καλαυρία*». Ἐν τέταρτον πολεμικὸν ἀτμήλατον τοῦ Ἑλλην. στόλου εἶναι ὁ «*Ἑρμῆς*», οὗ ἐπέβαιναν ὁ Κόχραν κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐμφάνισιν (τέλη Σεπτεμβρίου 1828) ἐν Ἑλλάδι καὶ ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν πρώτην. Τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἕξ ἀρχικῶς παραγγελθέντων εἰς Δέπτροδ, ἀλλ' ἑβδομον κατὰ δὲ τὸν Γαλλ. «*Ταχυδρόμον*» (6 Αὐγούστου) εἶχε μηχανὴν ἀνωτέραν τῆς τῶν λοιπῶν. κατασκευασθεῖσαν ἐν τοῖς ἐργαστασίαις Σέουσαρδ καὶ Σα. «*Αὕτη εἶναι τελειοτάτη ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ταχύτητα*» (πρβλ. *Γεν. Ἐφημερ. τῆς Ἑλλάδος* Γ', 64. Ἀναγινώσκωμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς περιεργα περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου ἀτμοπλοίου ἐν τῷ «*Ταχυδρόμῳ*»: «Ὁ «*Ἑρμῆς*» δὲν τηλεβολεῖ τερέβινθον, ἀλλ' ὕδωρ ζέον, πλεον ἢ εἰς ἐξήκοντα πόδας μακρὰν παρεκτάς δὲ τοῦ ἀμυντικοῦ τούτου μέσου, ἀντλία συμμεμηχανευμένα τὸ προφυλάττουσιν ἀπὸ πάντα κίνδυνον πυρπολήσεως, καὶ χρησιμεύουν τέλος πάντων εἰς τὸ νὰ καθαρίζουν μετὰ μεγίστης εὐκολίας τὸ κατάστρωμα. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον τῶν κατὰ τὴν Ἑυρώπην κατασκευασθέντων ἀτμοκινήτων, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν ταύτῳ τόσα προτερήματα». Ἐπ' αὐτοῦ ὕψωσε τὸ ναυαρχικὸν του σῆμα ὁ Κόχραν.

ὡς πυρὴν μικροῦ μουσείου ὁμοιωμάτων ἱστορικῶν σκαφῶν. Μέχρι τοῦ 1850, καὶ βραδύτερον ἀκόμη, τὰ ἱστιοφόρα διαφειλονεικοῦσι βῆμα πρὸς βῆμα, ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ, τὸ ἔδαφος, ἵνα εἴπωμεν οὕτω ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τέλος μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας τ' ἀτμήλατα κατορθοῦσι νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτά. Κατὰ τὸ 1840 δὲν βλέπομεν ἐν τοῖς στόλοις ἢ ὀλίγα ἀτμόπλοια καὶ ἀκόμη δὲν ἐχρησίμευον ἢ ὡς ρυμουλκὰ τῶν κλοίων τῆς γραμμῆς, προσπαθούντων νὰ καταλάβωσιν, ἐν συμπλοκῇ, τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτοῖς θέσιν μάχης, ἢ ἐχρησίμευον ὡς πρόσκοπα. Ἐν ἔτει 1831 ἐπὶ κεφαλῆς ἱστιοφόρων ὁ ναύαρχος Ρουσέν βιά-

Πρότυπον τῆς «*Καρτερίας*». ἐπιτεθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῇ Διεθνεί Ναυτ. Ἐκθέσει τοῦ Βορδῶ ἐν ἔτει 1907.

ζει τὴν εἴσοδον τοῦ Τάγου καὶ ἔτι τινα βραδύτερον δι' ἱστιοφόρων ἀκόμη ὁ ναύαρχος Βωδὲν καταβάλλει τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Οὐλλόας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ, καὶ ἐν ἔτει 1853 δι' ἱστιοφόρων οἱ Ρῶσοι καταστρέφουσιν ἐν Σινώπῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, διὰ νὰ μὴ ὀμιλήσωμεν οὔτε περὶ τῆς δι' ἱστιοφόρων στόλων προσβολῆς τῶν φρουρίων τῆς Σεβαστουπόλεως, οὔτε περὶ τῆς

ἐν Χάμπτων-Ρόουδς τῶν Ἠνωμένων-Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ναυμαχίας, ὅπου τεθωρακισμένον *ράμ* (1) προσβάλλει καὶ συντρίβει ἰστιοφόρους φρεγάτας. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ πρῶτα πολεμιστήρια σκάφη τοῦ τύπου «*Καρτερία*», τροχοφόρα ὄντα, παρῆχον ἑλαττώματα ἀγνωστα πλέον τῷ συγχρόνῳ ἀτμηλάτῳ πολεμικῷ ναυτικῷ. Αἱ διαστάσεις τῶν τροχῶν ἐκτεθειμένων εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ καὶ εἰς βιαιῆς συγκρούσεις, ἢ ἐπίδρασις τῶν διακυλινδήσεων ἐπὶ τῶν πτερῶν τῶν ἐρετμῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἐπίσχεσις τοῦ δρόμου τοῦ σκάφους, τὸ ἀπροάσπιστον τῶν μηχανῶν, ὧν αὐτὴ ἢ φύσις τοῦ σκάφους ἐπέβαλλε τὴν τοποθέτησιν, κατὰ μέγα μέρος, ἄνω τῆς ἰσάλου γραμμῆς, πάντα ταῦτα συνέτεινον νὰ τάξωσι τὰ τροχήλατα σκάφη, μεταξὺ τῶν βοηθητικῶν σκαφῶν. Οὐδεὶς ἤθελε τολμήσει νὰ φαντασθῇ πολεμικὴν παράταξιν ἀτμηλάτων τροχοφόρων. Ἡ δόξα αὕτη ἐπεφυλάσσετο εἰς τὰ ἑλικοκίνητα. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀτμοκίνητος κορβέτα «*Καρτερία*», ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ αὐτοῦ τύπου ἑλληνικὰ σκάφη, δὲν ὑπῆρξαν ἀνάξιοι λόγου μαχηταί. Ἀποδεικνύουσι τοῦτο ἐπαρκῶς τὰ κατορθώματα αὐτῶν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ ἄλλα-χοῦ τῶν ἑλληνικῶν ὑδάτων. Ὡς τὸ πυροβολικὸν αὐτῶν οὕτω καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ σκάφος ἀπετέλει ὀλόκληρον ἐπανάστασιν ἐν τῇ πολεμικῇ ναυπηγίᾳ. Νέα πρόοδος ἤρχιζε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀτμοῦ ἐν θαλάσῃ καὶ τοῦ κοίλου βλήματος, γέμοντος ρηκτικοῦ γεμίματος, βαλλομένου δ' εὐθυρόρως διὰ μακρῶν τηλεβόλων, ἐν τῷ ναυτικῷ πυροβολικῷ. Εὐνόητος ἐκ τούτου ἡ ἱστορικὴ σημασία τῶν πλοίων, ἅτινα πρῶτα πάντων ἐχρησιμοποίησαν ἐν πολέμῳ τὴν διπλὴν ἐπινόησιν, ἣτις ἔμελλε κατὰ τὴν 19^η ἑκατονταετηρίδα νὰ ἐπενέγκῃ τὴν πλήρη μεταβολὴν τῆς μορφῆς τῶν στόλων. Ἡ «*Καρτερία*» ἀρκούντως εὐμεγέθης, ἀλλ' ἀνεπαρκοῦς ἰστιοφορίας, παρὰ τοὺς τέσσαρας αὐτῆς ἰστούς, εἶχε μηχανὴν τοποθετηθεῖσαν ἐν Λονδίῳ, μὴ δυναμένην δὲ νὰ προσδώσῃ αὐτῇ ταχύτητα ἀνωτέραν τῶν ἑξ μιλλίων καθ' ὄραν τοῦτο καὶ διὰ τὴν «*Καλαυρίαν*» καὶ διὰ τὴν «*Ἐπιχείρησιν*». Γινώσκουμεν δὲ ὅτι οἱ ἀντίθετοι ἄνεμοι ἐπέ-

(1) Περὶ τῶν τεθωρακισμένων κρουῶν, *ράμ*, τοῦ ἀνθενωτικοῦ πολέμου τῆς Β' Ἀμερικῆς (1861-1865) ἰδὲ ἡμέτερον ἔργον: *Ἱστορία τῶν Συγχρόνων Πολεμικῶν Στόλων*, Ἀθήναι 1900, σελ. 128 κέ.

δρων τοσοῦτον τοῦ δρόμου αὐτῶν, ὥστε ἡ ἀρχικὴ ταχύτης των κατέπιπτε πολλάκις εἰς τὸ ἥμισυ. Εὐτυχῶς, εἰς ἀντιστάθμημα τῆς ἀδυναμίας ταύτης, τὸ σκάφος ἐκέκτητο, ὡς εἴπομεν, τὸν καινότροπον καὶ ἰσχυρὸν αὐτοῦ ὄπλισμόν. Ὅταν τ' ἀτμοκίνητα ταῦτα, κοπιωδῶς πλέοντα, κατέφθανον τέλος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἔπρεπε πάντες νὰ φύγωσι πρὸ αὐτῶν ἢ νὰ καταποντισθῶσιν.

Περὶ τοὺς χρόνους περίου καθ' οὓς καθειλεύσθη ἡ «*Καρτερία*», κατεσκευάσθη καὶ τὸ γαλλικὸν ἀτμηλάτον «*Σφιγξ*», ἣτις καὶ αὕτη ἔφερε δύο ὀβιδοβόλα Παιζάνς. Ἀλλὰ ἡ «*Σφιγξ*» μετέσχε τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τέσσαρα ὅλα ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς «*Καρτερίας*» ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, καὶ πράγματι δὲν μετέσχε συμπλοκῆς πρὸς ἄλλα πολεμικὰ σκάφη, ἐχρησίμευσε δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ προασπίσῃ τὴν ἀπόβασιν τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ ἐπὶ τῆς ἀλγερινῆς ἀκτῆς τοῦ Σιδι-Φερούχ. Ἡ «*Καρτερία*» ὑπῆρξε λοιπὸν τὸ πρῶτον ἀτμηλάτον σκάφος τὸ πολεμήσαν ἐν ναυμαχίᾳ, ὡς ἀπέδειξα τοῦτο διὰ προγενεστέρου μου δημοσιεύματος (1). Εἰς τὴν ἐν Βορδῶ Διεθνῇ Ναυτικῇ Ἐκθεσίν τοῦ 1907 τὸ παρουσιασθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὑπόδειγμα τῆς «*Καρτερίας*» συνήντησε τὴν ὑπὸ τοῦ «*Ναυτικοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου*» ἐκτεθεῖσαν μαquette τῆς «*Σφιγγός*», ἣτις εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ μετὰ μεγάλης προσοχῆς διαφυλαχθὲν πρῶτον «*μοδέλον*» ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη τὸ ἐν λόγῳ ἀτμηλάτον, ἐν πολλοῖς προσομοιάζον τῷ ἡμετέρῳ, ὅπερ ἡμεῖς μόνον ἐκ μελέτης καὶ ἐξ ὅσων ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν περὶ τοῦ τύπου «*Καρτερίας*» πληροφοριῶν εἶχομεν κατορθώσει νὰ ὑποτυπώσωμεν. Οἱ Γάλλοι, ἐκτιθέμενοι τὸ ὑπόδειγμα τῆς «*Σφιγγός*», εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι αὕτη ἤνοιξε τὴν ἱστορίαν τῶν ἀτμηλάτων πολεμικῶν σκαφῶν. Ἠναγκάσθηεν ν' ἀντεπεξέλθω κατὰ τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ, εὐχερῶς ἀπαδείξας διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ἱστορικὴν

(1) *La Marine grecque pendant la guerre de l'Indépendance*, Athènes, 1907. Τοῦτο ἄλλως ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ζουριέν (Jurien de la Gravière, *La Station du Levant* Β' 57): «... au Sphinx, que nous employâmes quatre années plus tard dans l'expédition d'Alger». Περὶ καὶ *Blackwood's Edinburgh Magazine*, October, 1845, Biographical Sketch of Fr. Abney Hastings.

ἀλήθειαν, πληρέστατα δὲ μ' ἐδικαίωσεν αὐτὴ ἢ ἐπίσημος τῆς Διεθνούς Ναυτικῆς Ἐκθέσεως ἡμερῆς, ἀναγράψασα ὅτι ἡ «Καρτερία» ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἐν ναυμαχίᾳ πολεμῆσαν ἀτμήλατον σκάφος (1).

Ὁ πλοίαρχος Ἄστιγξ μεστὸς ἐλπίδων περὶ εὐδοκίμησεως τῶν νέων σκαφῶν, ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐπαναστάσεως, «ἐπρότεινε πολλάκις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ν' ἀποκτήσῃ ἐν ἀτμοκίνητον κλοῖον», ὡς λέγει ὁ ἴδιος, «καὶ ὅτε ἐγένετο τὸ πρῶτον δάνειον, ἐνόμισε ἀρμόδιον τὸν καιρὸν, καὶ ἐπανέλαβε τὴν πρότασίν του (2)». Ἦτο δὲ τοιοῦτος ὁ ἐνθουσιασμός του, τοσαύτη ἡ πεποίθησις αὐτοῦ, ὥστε καὶ κατέβαλεν ἕξ ἰδίῳν του τρεῖς χιλιάδας λιρῶν στερλινῶν, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βάσις ἐράνων διὰ τὴν πρόσκτησιν ἀτμοκινήτου ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς συμπληρώσεως τῶν ἀπαιτουμένων ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐν Λονδίῳ Φιλελληνικῆς Ἐταιρείας. Κατ' ἀρχὰς ἡ Κυβέρνησις λίαν ἀπροθύμως ὑπεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ φιλέλληνοσ ἀξιωματικοῦ. Ὁ Ἄστιγξ ὅμως δὲν ἀπεθαρρύνετο. Ὑπέβαλε νέαν ἀναφορὰν, προσφέρων πέντε χιλιάδας λιρῶν στερλινῶν, ἦτοι ἑκατὸν τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδας δραχμῶν καὶ ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τότε ν' ἀπο-

(1) *Journal officiel de l'Exposition Maritime Internationale de Bordeaux*, N° 41. 31. Aύγ. 1907: Les curiosités de la section grecque. Le «Καρτερία». Ὁ Ζουριέν νομίζει ὅτι ἡ «Καρτερία» ἦτο κατωτέρα ἐν πάσῃ τῆς «Σφιγγός» (Jurien de la Gravière, *La Station du Levant*, Β' 57). Τοῦτο δύναται νὰ εἶναι ἀληθὲς μόνον κατ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μηχανὴν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ σκάφους, οὐχὶ ὅμως ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα καὶ τὸ πυροβολικόν.

(2) «Ἀπάντησις τοῦ πλοίαρχου Φραγκ. Ἄβνεϊ Ἄστιγξ εἰς τὴν φυλλάδι τοῦ κόμητος Πάλμα: «Σύντομος Λήγησις περὶ τῶν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ λόρδου Κόχραν διωρισμένων ἀτμοκινήτων» (Count Palma, *Summary Account of the Steamboats etc.* London, 1826) Γεν. Ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος, 1827, ἀριθ. 25. Ὁ Ἄστιγξ ὑπογράφει «Ἐξ Αἰγίνης, ἐπὶ τῆς Καρτερίας». Τὰς ἰδέας ταύτας ὁ Ἄστιγξ εἶχεν ἀνακοινῶσαι δι' ὑπομνήματος, οὗ παραθέτομεν ἐν τέλει μεταφρασιν, καὶ εἰς τὸν λόρδον Βύρωνα. Ὁ Φίνλεϊ τὸ ἐδημοσίευσεν ἐν Appendix τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ (George Finlay, *A History of Greece*, vol. VII) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Memorandum by Frank Abney Hastings, Esq., on the use of Steamers armed with heavy guns against the Turkish Fleet. Communicated to Lord Byron in 1823, and laid before the Greek Government, with some modification, in 1824».

δεχθῆ τὰς ἰδέας αὐτοῦ (1) καὶ ἐφωδίασεν αὐτὸν διὰ τῶν ἀναγκαίων γραμμάτων πρὸς τοὺς ἐν Λονδίῳ διαπραγματευομένους τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον πληρεξουσίουσ αὐτῆς Ὀρλάνδον καὶ Λουριώτην, οἵτινες ὑπεδέχθησαν τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν δυσπιστίαν τῆς ἀγνοίας. Ἡ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἄστιγξος ρῆξις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Οἱ πληρεξούσιοι μετὰ μηνὸς ἀκαρπικὸν χρονοτριβὴν ἐδήλωσαν τῷ πλοίαρχῳ ὅτι δὲν δύναται νὰ καταβάλωσι πρὸς ναυπήγησιν τοῦ σκάφους ἄνω τῶν τριῶν χιλιάδων λιρῶν καὶ ἐπὶ τῷ ὄρω πάντοτε νὰ καταβάλλῃ οὗτος πέντε. Ἄλλ' οὕτω ἡ «Καρτερία» δὲν ἦτο σχεδὸν δυνατὸν νὰ κτισθῆ καὶ ὁ Ἄστιγξ ἀπογοητεύσας «διὰ τὴν ἀναισχυντίαν αὐτῆς τῆς προτάσεως» (2) παρητήθη τῆς ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας καὶ μετέβη εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ ἐπαρχίαν. Παρήλθον μῆνες τινες κατ' ἄς πολλαὶ σκέψεις ἐτροποποιήθησαν καὶ μετ' ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ κόμητος Γάμβρα, τοῦ Ἑλλῆσ (3), καὶ τῶν ἑλλήνων πληρεξουσίουσ ὁ Ἄστιγξ ἐπανῆλθεν εἰς Λονδίνον καὶ μετὰ συμβούλιον ὑπεγράφη συμφωνία μετὰ τῶν ναυπηγείων Δέπτιφορδ ὅπως παραδώσωσι τὴν «Καρτερίαν», ἔτοιμον πρὸς ἔκπλουν, τὴν 1 Ἰουλίου 1825. Ὅταν τὸ σκάφος ἐσαρῶθη, ὅταν ὁ Ἄστιγξ εἶδε τὰ τεῖχη αὐτοῦ ὑψούμενα, τὴν μηχανὴν καὶ τοὺς λέβητας ἐν

(1) Πρβλ. Σπηλιόδου, *Ἀπομνημονεύματα*, Β' 180: «Τὸ Βουλευτικὸν ἐνέκρινε ν' ἀγορασθῆσι δύο ἀτμόπλοια ἀντὶ ἐνὸσ μεγάλου καὶ ἕξ φεργάδαι». Πρβλ. καὶ Jurien de la Gravière, *La Station du Levant*, Β' 56 (ἡμετέρας μεταφράσεως σελ. 213), ὅτι εἰς τὸν Ἄστιγξα ὀφείλεται ἡ ἰδέα τῆσ κατασκευῆσ τῶν ἀτμηλάτων καὶ τοῦ νέου πυροβολικοῦ: «Εὐστοχιοτέρα καὶ ὠφελιμωτέρα δαπάνη ὑπῆρξεν ἡ κατὰ συμβουλήν φιλέλληνοσ Ἀγγλοῦ, τοῦ πλοίαρχου Ἄστιγξος, γενομένη. Ὁ ἀρειότολμος οὗτος ἀξιωματικὸς ὃς ἐμελλε ν' ἀπωλέσῃ τὴν ζωὴν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆσ θετῆσ αὐτοῦ πατρίδοσ, ἦτο ἀληθῶσ ἄξιος νὰ μάχηται παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ Μισούλη καὶ τοῦ Κανάρη. Οἱ Γάλλοι πλοίαρχοι ἦν τὰς ἐκθέσεις ἔχομεν πρὸ ἡμῶν, ὁμιλοῦσι μετὰ βαθείασ ἐκτιμῆσεως περὶ αὐτοῦ. Ὁ Ἄστιγξ ἔχων τὸ πνεῦμα ἐπινοητικόν, κατέλιπε τὴν πεκατημένην ὁδὸν καὶ προέτεινε τὴν ἀπόκτησιν ἀτμοκινήτου σκάφους».

(2) Ἐπιστολὴ Ἄστιγξος. Γεν. Ἐφημ. τῆσ Ἑλλάδοσ ἐνθα κ. ὀ.

(3) Mr. Edward Ellice. Περὶ τούτου καὶ τῶν λοιπῶν συνυπευθύνων τοῦ δευτέρου ἑλλῆνοσ δανείου, Hobhouse, now Lord Broughton, Sir Francis Burdett, Hume, Sir John Bowring, γραμματέωσ τῆσ Φιλελληνικῆσ Ἐταιρείασ τοῦ Λονδίνοσ, Miss. Ricardo «the contractors of the second Greek loan». Ἰδὲ G. Finlay ἐν προσημειωθέντι ἔργῳ (τόμ. 7 σ. 434).

κατασκευῇ, τὰ πυροβόλα χυνόμενα, φοβηθεὶς μήπως τὴν κυβέρνησιν τοῦ καινοφανοῦς σκάφους ἐμπιστευθῶσιν εἰς ἄνθρωπον ἀνίδεον τῶν πραγμάτων, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἕλλησι ὅτι θ' ἀνεδέχεται προσφερομένην τὴν κυβέρνησιν τοῦ πλοίου καὶ ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τὴν δωρεάν του, συνεισφέρον καὶ πέντε χιλιάδας λιρῶν ὅπως ἐπιταχυνθῇ ὁ ἔξαρτισμὸς τοῦ σκάφους. Ἀλλὰ τοῦτο τότε ὀριστικῶς ἀπερρίφθη, διότι τὸ πλοῖον «κατεσκευάσθη κατὰ συμφωνίαν γενομένην μεταξύ Ἕλλης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς», ἄλλως ἐκρίθη ἐπαρκὲς «τὸ ὅτι ἐπρόσφερε τὰς ὑπηρεσίας του ἀμισθί» εἰς τὴν Ἑλλάδα». Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Ἄστιγξ ἐπέμενε καὶ μόνον ὅταν ἔμαθε τὰ εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ λόρδου Κόχραν ψηφισθέντα μεγάλα ποσά, ἐγένετο ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ ὀμιλῇ πλέον περὶ τῆς συνεισφορᾶς του (1). Ὅταν οἱ ἐν Ἰρριζήνι

(1) Ὁ Ἄστιγξ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦγε τὸ τριακοστὸν πρῶτον μόνον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἦτο δ' εὖσομος, ρωμαλέος καὶ ὠραῖος ἀνὴρ. Ἄν καὶ τόσον νέος ἦτο σχεδὸν νηδὺς καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου ὕπλου ἐκ τῆς ἀνω αὐτοῦ ὀδοντοστοιχίας ἐκρέματο εἰς καὶ μόνος μέγας κυνόδους, δίκην γαυλιόδοντος, ὅς καθίστα πολεικωτέραν ἀκόμη τὴν ἀρῆϊον ὄψιν τοῦ Ἄστιγγος. Ἦτο ἀνὴρ ἀγαθός, περιποιητικὸς πρὸς ὅλους καὶ εἶχεν εὐκόλον τὸν γέλωτα, ἀλλοίμονον ὅμως εἰς ἐκεῖνον ὅστις προὔκάλει τὸν θυμὸν αὐτοῦ. Τὰ ἑλληνικὰ πληρώματα εἶχον ἀληθῆ πρὸς αὐτὸν λατρείαν καὶ οὐδέποτε ἐξεργάγησαν ὑπ' αὐτὸν ἀντιπειθαρχικὰ κινήματα ἐξ ἐκεῖνων τὰ ὅποια οὐδ' οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι ἀπέφευγον. — Τὰς περὶ τοῦ Ἄστιγγος ἐντυπώσεις ταύτας ἔχω παρὰ τοῦ θεοῦ μου Φίλιππος, τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῆς Λεβαδείας, ὅς τυχὼν λαμπρᾶς οἰκιακῆς ἀνατροφῆς, μαθητεύσας δὲ καὶ ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, βραδύτερον ὑπουργὸς καὶ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἦτο μὲν κατὰ τὸν κατὰ πλουν τῆς «Καρτερίας» μόνον ἔφηβος, ἐν Αἰγίνῃ, ἐν Ναυπλίῳ, ἐν Ὑδρῳ, ἀλλὰ συνοδεύων πάντοτε τὸν πατέρα αὐτοῦ πληρεξούσιον ἐν ταῖς Ἐθνικαῖς Συνελεύσεσι καὶ ὠπλισμένος μὲ πολὺ παρατηρητικὸν εἶδεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἀνεστράφη πάντας τοὺς σημαίνοντας φιλέλληνας, τὸν Φαβιέ, τὸν Ἄστιγγα, τὸν Γόρδωνα, τὸν Ρενιὸ-Σαιν-Ζάν δ' Ἀνζελῆ, ὡς εἶχεν εἶδῃ τὸν Ὀδυσσεά, τὸν Διάκον, τὸν Καραϊσκάκη καὶ τοὺς πλείστους τῶν ρουμελιωτῶν ὀπλαρχηγῶν. Οὐδένα ἐκ τῶν παλαιῶν, οἷς δὲν ἔπαυσα διερωτῶν περὶ τῶν πραγμάτων καὶ προσώπων τοῦ Ἀγῶνος, ἐνθυμοῦμαι ἀφηγοῦμενον ὠραιότερα καὶ ζωντανότερα περὶ τῆς ἀλησιμονήτου ἐκείνης ἐποποιίας καὶ προσπαθῶ ἐκάστοτε ν' ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην μου ὅσα μοι ἔλεγε κατὰ τοὺς παιδικούς μου χρόνους, ὅσάκις ἐπεσκέπτόμην αὐτόν, ἀλλὰ δὲν εἶχον δυστυχῶς ἀκόμη ἐπίγνωσιν τοῦ καθήκοντος, ὅπερ εἶχον, νὰ ρίπτω ταῦτα ἐπὶ τοῦ χάρτου.

ἀνεκήρυξαν ἀρχηγὸν τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος τὸν Κόχραν, ἀπεφασίσθη νὰ ναυπηγηθῶσι καὶ τὰ πέντε ἄλλα ἀτμόπλοια οὕτως ὁ Ἄστιγξ περιορίσθη μόνον εἰς τὴν «Καρτερίαν», ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Κόχραν ἦτο μεγάλη καὶ οἱ χρηματισταὶ «Κύριοι Ἐικάρδοι» καὶ οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ ναυπηγείου Δέπτφορδ ἦσαν φαίνεται οἱ ἐλαστικώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ὅλαι αἱ φροντίδες τῶν ἐστράφησαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν νέων παραγγελιῶν, αἵτινες χάριν τοῦ Μεχμέτ-Ἀλή πρότερον παρημελοῦντο, ἦτοι τῶν πέντε ἀτμοπλοίων «τῆς ἐκστρατείας τοῦ λόρδου Κοχράνου». Ὁ Ἄστιγξ τότε προσέθηκεν ὁ ἴδιος ἐργάτας, ἐπιταχύνων παντὶ σθένει τὸν ἔξαρτισμὸν τῆς «Καρτερίας», ἥτις οὕτω κατέπλευσε καὶ πρώτη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐν τῇ πρύμνῃ διαμέρισμα τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν διεσκευάσθη ἀληθῶς μετὰ τινος πολυτελείας, μετὰ βιβλιοθηκῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ ἄλλων χρησίμων, ἀλλὰ πάντα ταῦτα δαπίναις τοῦ Ἄστιγγος, ὅστις ἐκτὸς τῶν σκευῶν τῆς πρύμνης ἠγόρασε καὶ ὄργανα ναυτικῆς, χάρτας, βιβλία καὶ μικρὰ ἐργαλεῖα ἀναγκαῖα εἰς τὸ πλοῖον. Τέλος ὅταν ἡ «Καρτερία» ἦτο ἐτοίμη πρὸς ἀπάρσιν τῷ ἐδόθησαν ἐκ τοῦ δανείου χίλια λίραι στερλίνας, ἀλλ' ὁ Ἄστιγξ δὲν τὰς ἐδέχθη (1). Καταπλεύσας εἰς Ναύπλιον μετετέθη καὶ κατὰ τύπους εἰς τὸ ναυτικόν, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς μὲ βαθμὸν συνταγματάρχου ἢ ἀντισυνταγματάρχου (χιλίαρχος), ἐλάμβανε δὲ νῦν τὸν σχεδὸν ἀντίστοιχον βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου καὶ ἀνετίθετο αὐτῷ ἡ κυβέρνησις τῆς «Καρτερίας» διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου.

Πρωτοῦ ἀνάγλυφον τῆς Καρτερίας. (Ἰστορ. καὶ Ἐθν. Μουσείον).

(1) Ἴδὲ ἀπάντησιν Ἄστιγγος πρὸς κόμητα Πάλμαν ἑ. κ. ἄ.

ΣΤ.

Ἄριθ. 2861.

Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διατάττει

Ἄρον Ὁ Χιλίαρχος κύριος Φραγκῆσκος Ἄβνεϋ Ἀστιγῆ προβιβάζεται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πλοιάρχου Φρεγάτας.

Βον Ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὸν ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀτμοκινήτου Πλοίου «*Ἡ Καρτερία*» (Parsénégance) ὀνομαζομένου.

Γον Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1826.

Ὁ Πρόεδρος
 Ἄνδρ. Ζαήμης
 δ. Τζαμαδὸς
 Π. Μαυρομιχάλης
 Δ. Χ' Ἀναργύρου
 Γ. Σισίνης
 Α. Δεληγιάννης
 Ι. Βλάχος
 Παν. Δ. Δημητρακόπουλος
 Α. Μοναρχίδης
 Κ. Ζώτος

(Γ. Σ.)

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
 Γ. Γλαράκης

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ.

(Γ. Σ.) Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
 Γ. Γλαράκης

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτάχθη ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Μιαούλη διὰ τοῦ κατωτέρου διατάγματος:

Ζ.

Ἄριθ. 3643.

Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δηλοποιεῖ

Ὅτι τὸ Ἀτμοκίνητον πλοῖον ὀνομαζόμενον, *Καρτερία*, ὀπλισμένον μὲ κανόνια ὀκτώ, καὶ ἕτερα ψιλὰ ὄπλα καὶ ἐφόδια πολεμικὰ ἀναγκαῖα εἰς μάχην, καὶ μὲ τοὺς ἀναλόγους ναύτας, καὶ τοὺς ἀναγκαίους ἀξιωματικούς, κυβερνώμενον παρὰ τοῦ Κυρίου Φραγκῆσκου Ἄβνεϋ Ἀστιγῆ, πέμπεται παρὰ τῆς Διοικήσεως διὰ νὰ ἀποτελῇ μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Στολιάρχου Ἀ. Μιαούλη.

Διὰ παρακαλοῦνται οἱ ἐντυχάνοντες αὐτὸ Διοικηταὶ καὶ Κυβερνηταὶ τῶν πλοίων τῶν Σεβ. Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, οὐχὶ μόνον νὰ μὴ ἐνοχλήσωσι τὴν διάπλευσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ χρείας τυχοῦσης νὰ χορηγήσωσι αὐτῷ τὴν ἀπαιτούμενην ἀντίληψιν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐδώκαμεν νὰ πράττομεν τὰ αὐτὰ εἰς τὰς φιλικὰς δυνάμεις.

Ἐδόθη ἐκ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, κυρωμένον τῇ Σφραγίδι καὶ ταῖς ἰδίαις ὑπογραφαῖς.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1826
 καὶ ἔκτω τῆς Ἀνεξαρτησίας.

Ὁ Πρόεδρος
 Ἄνδρ. Ζαήμης
 δ. τζαμαδὸς
 Ἀναγνώστης δεληγιάννης
 Γεώργιος σισίνης

π. μαυρομιχάλης Παναγ. Δ. Δημητρακόπουλος
 Α. Χ' ἀναργύρου Α. Μοναρχίδης
 Ἰωάννης Βλάχος
 Κ. Ζώτος

(Γ. Σ.) Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
 Γ. Γλαράκης

Παρασιατικώτατα ὁ αὐτόπτης Τρικούλης μνημονεύει τοῦ κατά-
 πλου. « Τὴν 3 Σεπτεμβρίου λίαν πρωΐ ἤκούσθη ἐν τῇ πόλει τοῦ
 Ναυπλίου ἀσυνήθης ἤχος τροχηλασίας ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ μετ'
 ὀλίγον ἠγκυροβόλησεν ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν τὸ πρῶτον αὐτόθι
 φανέν ἀτμόπλοιον, ἡ *Καρτερία*, 233 τόννων, καὶ τὴν ἐπιούσαν
 ἕφρωσε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ὑπὸ τὸν κρότον τῶν κανονίων του,
 καὶ ἐδόθη τῷ κυβερνήτῃ αὐτοῦ Χάστιγγι ὁ βαθμὸς πλοιάρχου φρε-
 γάτας» (1). Μετὰ δέ τινα χρόνον ὁ Ἄστιγξ ἐτάσσετο ἐπὶ κεφαλῆς
 ἀνεξαρτήτου μοίρας καὶ ἡ «*Καρτερία*» ἐγένετο μοιραρχὴς (2). Ἡ μοῖρα
 αὕτη προσβαλοῦσα, τὴν 24^{ην} Ἰανουαρίου τοῦ 1827, τὸν Πειραιᾶ
 ἐκυρίευσεν αὐτόν. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ἦτοι τὴν 16
 Ἰανουαρίου, οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκούμενοι διέκρινον μα-
 κρὰν τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ἀτμήλατον διασχίζον τὰ ὕδατα τοῦ Σα-
 ρωνικοῦ καὶ πλέον πρὸς τὴν Σαλαμίνα. Ὅποια ὑπῆρξε τὴν στιγμὴν
 ἐκείνην ἢ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ἀκρο-
 πόλεως δεικνύουσιν ἐπαρκῶς αἱ ὀλίγαι περὶ τούτου λέξεις τοῦ
 Ἡμερολογίου τοῦ Ν. Καρώρη (3): «Πρωΐ, ἐρίνη τὸ ἀτμοκίνητον τοῦ
 Καπετᾶν Ἄστιγξ πλοῖον διευθυνόμενον ἀπὸ Λῆγιναν εἰς Σαλα-
 μίνα. Ἡ θεωρία του ἐστάθη χαροποιὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι
 καὶ πρώτην φοράν τὸ εἶδον καὶ ἠλπίζον ἐξ αὐτοῦ βοήθειαν». Ἡ
 ὑπὸ τὸν Ἄστιγγα μοῖρα συνέκειτο ἐκ τῆς «*Καρτερίας*» φερούσης τὸ

(1) Τρικούτης, Δ'. 33. Κατ' ἀκριβεστέρως πληροφορίας τόννων 400 (*Blackwood's Magazine*. Octob. 1846).

(2) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ σκάφους τούτου «*Καρτερία*» ὁ μεταφραστὴς
 τοῦ Μενδελῶνος Βαρθόλδη Μιχαὴλ Γ. Παππαρηγόπουλος δικαίως σημειοῖ
 (Α'. 475). «Ἡ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ σημαυνομένη ιδιότης ἢ ἀρετὴ ἦτο
 ἴσως εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ταλαιπώρους, εἰς τοὺς παρὰ τῆς χριστιανικῆς
 εὐσυνειδησίας καὶ συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας τῶν ἰσχυρῶν τοῦ κόσμου
 βοήθειαν προσδοκῶντας καὶ πανταίως ἀναξιοπαθοῦντας Ἕλληνας. πολὺ, πολὺ
 ἀναγκαιότερα, ἢ αὐτὸ τὸ πλοῖον καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ὁμοῦ! *Καρτερία!* καὶ
 πάλιν *καρτερία* καὶ ἀνεξάντλητος *καρτερία* εἰς τοὺς ἐν μυρίοις κινδύνοις καὶ
 ἀμηχανίᾳ καὶ ἀγωνίᾳ δεινῇ καὶ σχεδὸν ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ εὐρισκομένους! . . .
 Ὅποιον, ὅποσον μέγα θαῦμα ἀληθῶς ἢ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος! ὅποιον,
 σχεδὸν ἀπίστευτον καὶ νῦν εἰ ἕνειρον. ὅποταν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὰ τεράστια
 τῶν ἐμποδίων ὄρη, ἅπερ ὑπὸ τῶν τότε περιστάσεων παρενεβάλλοντο εἰς
 αὐτήν!

(3) Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον (Ἰω. Βλαχογιάννη) Α' 173.

σῆμα τοῦ Ἄστιγγος, ἐκ δύο παρώνων κυβερνωμένων τοῦ μὲν «*Νέλ-
 σωρος*» ὑπὸ τοῦ Παπανικολῆ, τοῦ δὲ «*Ἡρακλέους*» ὑπὸ τοῦ Γιαννί-
 τση, τοῦ πάρωνος τοῦ συνταγματάρχου Γόρδωνος, καὶ ἡμιολιῶν τι-
 νων, ἐν ὅλῳ δεκαπέντε σκαφῶν (1) καὶ πολλῶν κανονιοφόρων ἀκάτων,
 αἵτινες ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὅπως εὐρίψωσι τὸ στρατεύμα εἰς

Ὁ συνταγματάρχης Γόρδων.

(Κατὰ τὸν Κραϊτζέξεν, ἐκ τοῦ φυσικοῦ).

τὴν ξηράν. Τοῦ στρατεύματος τούτου, ὅπερ ἀποτελεῖτο ἐξ ἑνὸς τακτι-
 κοῦ τάγματος, πεντακοσίων εἰκοσιν ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ταγματάρχην
 Χ. Ἰγγλέσην, ἑνὸς ἄρματαωτικοῦ σώματος πεντακοσίων πεντήκοντα
 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην, ἐκ τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Γ.

(1) Τὸν ἀριθμὸν τοῦτο δίδει τὸ ἡμερολόγιον Καρώρη. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχ-
 εῖον, ἐνθ' κ. ἄ. σελ. 176.

